

Strafomfanget i Danmark

– med særlig fokus på fængselsstraf

I indeværende årtusinde idømmes der stadig længere fængselsstraffe i Danmark, om end forskning finder ingen eller en negativ kriminalpræventiv effekt heraf. Henvisning til retsfølelsen synes imidlertid at legitimere brugen af stadig strengere straffe.

LINDA KJÆR MINKE

Lektor, Juridisk institut,
Syddansk Universitet
lkm@sam.sdo.dk

Introduktion

I indeværende årtusinde har skiftende regeringer og Justitsministre argumenteret for og indført strengere straffe for blandt andet voldsforbrydelser og banderelateret kriminalitet. Regeringsgrundlaget i 2001 (V/K) med overskriften ”Hårdere kamp mod kriminalitet” omfattede således følgende ordlyd:

”I dag straffer man forbrydelser mod penge hårdere end forbrydelser mod mennesker. Den skævhed skal der rettes op på, ved at straffene for vold og voldtægt bliver hårdere. Det skal ske ved at forhøje en række strafferammer, så Folketinget sender et klart signal til domstolene om, at det nuværende strafniveau er for slapt.” (Statsministeriet 2001).

Strafskærpelserne blev indført med henvisning til proportionalitet i forhold til sanktionering af forskellige forbrydelser. Strafferammerne for eksempelvis vold, voldtægt og uagtsomt manddrab blev således forhøjet med omtrent en tredjedel med lovændringen i 2002.¹ Siden da har skiftende regeringer og Justitsministre gennemført yderligere strafs-kærpelser for eksempelvis voldtægt (2016) og alvorlig vold (2018).²

I tillæg hertil er straffene for banderelateret kriminalitet også skærpet. Bandepakke I (2009) gjorde det muligt at fordoble straffen, hvis lovovertrædelsen havde baggrund i et gensidigt

opgør mellem grupper af personer.³ Bandepakke II (2014) skærpede straffen for ulovlig våbenbesiddelse og begrænsede muligheden for at opnå udgang og prøveløsladelse for fængslede bandemedlemmer.⁴ Bandepakke III (2017) udvidede loven om forbud mod ophold i bestemte ejendomme (opholdsforbud), og skærpede straffen for overtrædelse med indtil to års fængsel og begrænsede yderligere muligheden for at opnå prøveløsladelse.⁵ Loven havde da også som erklæret formål at holde bandemedlemmer i fængsel så længe som muligt for derved at ”skabe tryghed i befolkningen” (Justitsministeriet, 2017).

Der kan være flere formål forbundet med at straffe, hvor de samfundsnyttige (præventive teorier) tilsigter at undgå forbrydelser i fremtiden. De individualpræventive formål omfatter afskrækkelse, rehabilitering, uskadeliggørelse af individet. De almenpræventive formål omfatter afskrækkelse og moraldannelse af befolkningen. Den virkning, der tilstræbes med de præventive teorier, er derfor typisk mindre kriminalitet i samfundet. Et formål kan imidlertid også være gengældelse, hvor hensynet til retfærdigheden gør, at samfundet må straffe de personer, der overtræder lovgivningen (Viskum, 2018). Virkningen, der tilstræbes, er, at mindske de sociale spændinger, der opstår som følge af forbrydelser og dermed undgå selvtægt (Greve, 2002).

NOTE 1 Lov nr. 380 af 6. juni 2002.

NOTE 2 Lov nr. 635 af 8. juni 2016; Lov nr. 358 af 29. april 2018.

NOTE 3 Lov nr. 501 af 12. juni 2009.

NOTE 4 Lov nr. 733 af 25. juni 2014.

NOTE 5 Lov nr. 672 af 8. juni 2017.

Spørgsmålene er imidlertid, hvordan fængselsstraf og straffeskærper hænger sammen med straffens formål, og hvordan straffeskærperne påvirker omfanget af fængselsstraf i Danmark? Hertil belyses faktorer, der kan påvirke omfanget af indsatte i danske fængsler såsom begrænsede muligheder for prøveløsladelse, anvendelse af fodlænke samt samfundstjeneste. Endelig diskuteres, hvordan henvisninger til retsfølelse bruges som argument for straffeskærper.

Data og metode

For at vurdere omfanget af fængselsstraf i Danmark tages der udgangspunkt i opgørelser om antal fængslede pr. 100.000 indbyggere anno 2017/2018. Denne fordeling sammenlignes med en række europæiske lande for derved at vurdere, om Danmark er mere eller mindre straffende indstillet, hvad angår fængselsstraffen. Desuden belyses omfanget af fængselsstraf ved at sammenligne andelen af langtidsindsatte (+ 5 år) i Danmark med øvrige lande i Europa anno 2015.

Oplysninger om antal fængslede pr. 100.000 indbyggere er indhentet fra Institute for Criminal Policy Research, World Prison Brief (WPB), der omfatter en database, der giver adgang til information om fængselssystemer over hele verden.⁶ Landene, der sammenlignes med i nærværende artikel, er Danmark, Norge, Sverige, Finland, Island (de nordiske lande), Tyskland, Holland samt England & Wales. Landene er kendetegnet ved at befinde sig i geografisk nærhed af Danmark og/eller er lande, som Danmark ofte sammenlignes med.

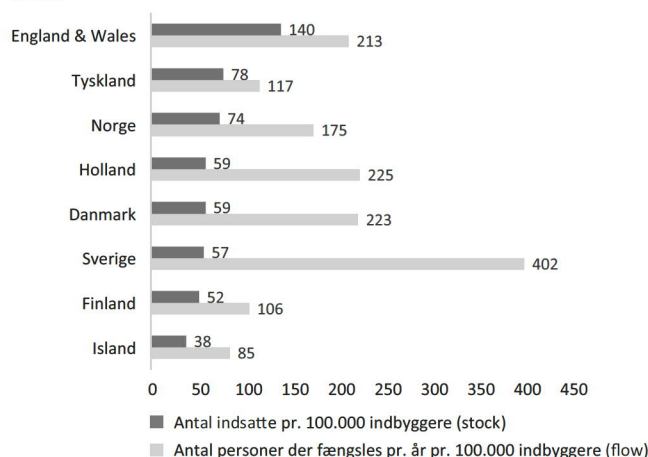
Oplysninger om straffens længde for de respektive lande i analysen er indhentet via EU-opgørelser på området (Aebi et al., 2016, 2013). For at vurdere omfanget af straf er der særligt fokus på andelen af indsatte med lange straffe i de respektive lande. I nærværende artikel er straffelængder fra fem år til og med livstid grupperet som "lang straf" (Aebi et al., 2016:92).^{7,8}

Antal fængslede pr. 100.000 indbyggere

I Danmark er det totale antal indsatte på en bestemt dato i 2017 oplyst til at være på 3.418 personer (WPB). Når dette antal divideres med antal indbyggere i Danmark, giver det 59 indsatte pr. 100.000 indbyggere. Varetægtsfængslede er inkluderet i de 3.418 personer, men omfatter ikke personer, der afsoner med fodlænke på bopælen. Det betyder derfor, at antal indsatte pr. 100.000 indbyggere ikke siger noget om, hvor mange personer der er idømt en fængselsstraf, men alene hvor mange mennesker der er placeret i fængsel på en bestemt dato.

Nedenstående figur 1 viser henholdsvis antal fængslede personer pr. 100.000 indbyggere samt antal personer, der indsatte i fængsel i løbet af et år (*flow*):

Figur 1. Indsatte pr. 100.000 indbyggere angivet i "stock og flow."

Kilde: Institute for Criminal Policy Research, World Prison Brief. URL (tilgået den 8. august 2018): http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate; Aebi et al., 2016:97 f.

Den overordnede vurdering er, at fængselspopulationen på en bestemt dato (*stock*) målt pr. 100.000 indbyggere i Danmark er på et forholdsvist lavt niveau (59) og befinder sig noget under gennemsnittet (70) for de respektive lande.

Den seneste EU-opgørelse viser samtidig, at mere end 12.000 mennesker strømmede igennem (*flow*) det danske fængsels-system (Aebi et al., 2016: 108). Bruges *flowet* som beregningsfaktor vil andelen af fængslede pr. 100.000 indbyggere være på 223 i Danmark. Til sammenligning ville en tilsvarende andel i runde tal være på 402 personer for Sverige, 255 personer for Holland, 213 for England & Wales, 175 personer for Norge, 117 personer for Tyskland, 106 for Finland og 85 personer for Island (Aebi et al., 2016:97).

Det høje tal for *flow* i de skandinaviske lande (Danmark, Sverige og Norge) er blandt andet resultatet af mange korte domme. Det betyder, at flere borgere pr. 100.000 indbyggere berøres af fængselsstraffen til sammenligning med eksempelvis Tyskland (Se også Dünkel, 2017; Lappi-Seppälä, 2011).

NOTE 6 Landoplysninger opdateres månedligt med data, der indhentes fra officielle kilder. Korrektheden af oplysningerne er dermed også baseret på de enkelte landes velvilje til dels at udlevere oplysninger om fængselsforhold og dels troværdigheden af disse.

NOTE 7 Den tidsmæssige afgrænsning på fem år og til og med livstid er valgt, eftersom § 22, stk. 2 i den danske lov om fuldbyrdelse af straf hjemler, at fuldbyrdelse af fængselsstraf på fem år eller mere som udgangspunkt skal afsones i lukket fremfor i åbent fængsel (Lov nr. 432 af 31. maj 2000 (hovedloven)).

NOTE 8 Andelen af langtidsindsatte er knyttet sammen med oplysninger fra WPB ved, at andelen af varetægtsfængslede er fratrukket den samlede fængselspopulation for de respektive otte lande. Eksempelvis er det samlede antal indsatte inkl. varetægtsfængslede i Danmark oplyst i WPB til at være på 3.418 personer, hvor andelen af varetægtsfængslede er på 36, 6 pct. eller det samme som 1251 personer. Der er således tale om, at 2.167 personer afsoner fængselsstraf. Heraf er 27 pct. indsatte (n=585), der fuldbyrder straf på mere end fem år. Den samme beregning er foretaget for de respektive otte lande for derved at afgrænse andelen af langtidsindsatte.

Der er ikke fundet evidens for, at de samfund, hvor der idømmes strengere straffe, også har mindre kriminalitet. Det er endvidere veldokumenteret, at fængselspopulationens størrelse ikke har sammenhæng med kriminalitetsniveauet i samfundet (Farrell et al., 2014:444), men snarere udtrykker, hvor pønt indstillet et land er. I en omfattende komparativ analyse af forklaringen på størrelsen af fængselspopulationer i 30 lande, konkluderer den finske professor i strafferet og kriminologi Lappi-Seppälä, at en stabil og moderat kriminalpolitik er funderet i henholdsvis stærke velfærdsstater og demokratiske samfund, hvor den politiske kultur er samarbejdsorienteret og konsensusføgende. Lande, hvor disse kendetegn er mindre fremtrædende, er kendetegnet ved at være langt mere pønt indstillede og har dermed en større fængselspopulation, som det eksempelvis er tilfældet med England & Wales (Lappi-Seppälä, 2011; Dünkel, 2017).

Størrelsen af fængselspopulationen i et samfund er dermed strukturelt betinget og et udtryk for politiske beslutninger. Det samme er tilfældet i forhold til straffniveauet, hvor andelen af langtidsindsatte i fængselspopulationen per se kan afspejle samfundets anvendelse af længerevarende fængselsstraffe. Dette er omdrejningspunktet i det følgende.

Andelen af langtidsindsatte i fængselspopulationen

Af figur 2 fremgår, at England & Wales har den højeste andel af langtidsindsatte (40 pct.) i fængselspopulationen af afsonere. Herefter følger Island (33 pct.), Finland (32 pct.), Sverige og Danmark (hhv. 27 pct. hver), Holland (21 pct.), Norge (20 pct.). Tyskland adskiller sig fra samtlige af de øvrige lande ved at have en betydeligt mindre andel af langtidsindsatte (12 pct.):

Hvad angår den begrænsede andel af langtidsindsatte i Tyskland (12 pct. versus Danmark 27 pct. samt England & Wales 40 pct.) fremhæver den tyske professor i Kriminologi Frieder Dünkel, at – bortset fra alvorlig personfarlig kriminalitet – udviser tyske domstole stor tilbageholdenhed med at idømme længerevarende fængselsstraffe (Dünkel, 2017:642). I tillæg hertil synes den offentlige holdning til straf i Tyskland at være i overensstemmelse med den moderate orientering i forhold til en begrænset brug af fængselsstraf, herunder også de langvarige (Boers et al., 2017).

Andelen af langtidsindsatte i Danmark har ændret sig i løbet af de seneste fem år, hvor der er sket en stigning fra 22,7 i 2011 til 27 pct. i 2016 (Aebi et al., 2013:108; Aebi et al., 2016:92). Den stigende andel kan skyldes straffskærpelser knyttet sammen med, at det i de senere år er blevet tiltagende mere vanskeligt for danske indsatte at opnå prøveløsladelse. I 2011 fik 27 pct. af indsatte afslag på prøveløsladelse på det ordinære tidspunkt for forventet prøveløsladelse (2/3 tid) sammenlignet med i 2016, hvor afslagsprocenten var på 31 (Direktoratet for Kriminalforsorgen, 2016:47). Det er ikke muligt at vurdere, om stigningen i afslag på prøveløsladelse er en tendens, der også kan findes i andre europæiske lande. En omfattende udredning om prøveløsladelse i EU-landene levner desværre ikke udviklingen i afslag på prøveløsladelse nogen opmærksomhed (CEP, the Confederation of European Probation, flere år).

Virker signalet om straf og de længere fængselsstraffe kriminalpræventivt?

Det er nærliggende at tro, at en potentiel voldsforbryder vil tænke sig om en ekstra gang, når straffen skærpes. En meta-

Figur 2. Antal afsonere opdelt i indsatte, der afsoner domme henholdsvis kortere eller længere tid end fem år fordelt på procentandele af den samlede fængselspopulation af afsonere.

Kilder: Aebi et al., 2016: 92; Institute for Criminal Policy Research, World Prison Brief. URL (tilgået den 8. august 2018): http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=14; http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/pre-trial-detainees?field_region_taxonomy_tid=14

analyse af straffens almen præventive effekt (afskrækkelse) har imidlertid fundet, at det ikke er tilfældet (Von Hirsch et al., 1999). Det samme resultat fremgår af en anden undersøgelse af straffens almen præventive effekt, hvor det endvidere konkluderes, at risikoen for opdagelse har en større almen præventiv effekt end strafskærpelser (Nagin & Pogarsky, 2001). En nyere national undersøgelse af den kriminalpræventive effekt af at sænke den kriminelle lavalder fra 15 til 14 år fandt heller ikke, at signalet om straf havde en kriminalitetsdæmpende effekt på de 14-årige (Damm, Larsen, Nielsen & Simonsen, 2017).

Alligevel proklamerede den daværende justitsminister Lene Espersen at, ”Strafskærpelser fra 2002 virker” (Justitsministeriet, 2004). Virkningen blev vurderet ud fra, at der siden lovændringen i 2002 var blevet idømt strengere straffe. Virkningen aftog ikke de efterfølgende år. En beregning fra 2010 viste, at der i perioden 2001–2009 var blevet idømt 231 års mere straf for vold (Justitsministeriet, 2010). Når virkningen af strafskærpelser imidlertid vurderes ud fra et formål om at holde mennesker bag lås og slå i længere tid, er det dermed uomtvisteligt, at strafskærpelser virker. Denne strategi betegnes som inkapacitering, hvormed forstås ”Fængselsstraffens uskadeliggørende virkning ved at holde en person afsondret fra samfundet.” (Kvysgaard, u.å.).

Når en person holdes afsondret fra samfundet, er det evident, at vedkommende ikke kan begå forbrydelser i det omgivende samfund. Når det gælder personer, der er i høj risiko for at begå kriminalitet igen, kan fængslet dermed have en ”her og nu” kriminalpræventiv effekt (Tonry, 2004:5).

Strategien er imidlertid betænkelig både af samfundsøkonomiske og etiske/humane overvejelser, eftersom der er en stor risiko for såkaldte *falske positive*. Med det menes, at en person vurderes til at være i høj risiko for at begå kriminalitet, men vedkommende vil faktisk ikke begå kriminalitet igen (Kvysgaard, 2000). Eksempelvis viser en nyere national undersøgelse om udvalgte samfundsøkonomiske omkostninger som følge af kriminalitet begået af medlemmer af kriminelle grupperinger (2018), at indsættelse af 769 bandemedlemmer i 2016 har sparet samfundet for 1200 og 1500 afgørelser for henholdsvis overtrædelse af straffeloven samt særlovene. Det understreges dog i undersøgelsen, at ”mere end halvdelen af den estimerede inkapaciteringseffekt for straffelovsovertrædelser [kan] tilskrives 50 ud af de 769 personer. Det vil næppe på forhånd være muligt at udpege disse 50 højfrekvente personer.” (Justitsministeriets Forskningskontor, 2018: 23). Det fremgår derfor tydeligt, at det ikke er muligt med stor sikkerhed at forudsige, hvem der er høj-risiko lovovertrædere – heller ikke blandt bandemedlemmer. I dette tilfælde bliver alle som en med bandetilknytning imidlertid inkapaciteret i lang tid med risiko for en høj andel af falske positive i populationen.

Undersøgelsen estimerer endvidere, at de 769 bandemedlemmer samlet set har kostet samfundet knapt 315 millioner, hvoraf de 186 mio. kr. omfattede kriminalforsorgens udgifter til indsættelse af bandemedlemmer (op. cit.: 20). Forskning på området viser således, at fremfor at bruge omfattende ressourcer på rets- og fængselsystemet, kan midlerne med større fordel anvendes forebyggende på kriminalitet i det sociale system såsom til sundhedsplejerskeordninger, gode daginstitutioner og folkeskoler (Lappi-Seppälä, 2011).

I tillæg til de samfundsøkonomiske omkostninger og etisk/humane overvejelser vedrørende brugen af fængselsstraffen er det forskningsmæssigt veldokumenteret, at fængselsstraf har en negativ individualpræventiv effekt, som kan forklares med socialisering til fængselskultur (prisonisering), inklusion i kriminalitetsorienterede fællesskaber samt opbygning af kriminel kapital (Bondeson, 1974; Minke, 2012; Damm & Gorinas, 2016).

Der er derfor al mulig grund til at anvende alternativer til fængselsstraf, når dette er muligt, såsom afsoning med fodlænke eller betinget dom med vilkår om samfundstjeneste. Forskning i afsoning med fodlænke viser en positiv kriminalpræventiv effekt på risikoen for tilbagefald til kriminalitet, når der sammenlignes med personer, der har afsonet i fængsel (Jørgensen, 2011). Samtidig viser forskning fra Rockwoolfondens forskningsenhed, at der er større sandsynlighed for, at unge dømte, der afsoner med fodlænke, i højere grad fastholdes i uddannelse, når der sammenlignes med unge, der har afsonet i fængsel (Larsen, 2015).⁹

Omkring den kriminalpræventive effekt af samfundstjeneste har flere nationale evidensbaserede undersøgelser endvidere dokumenteret, at der er mindre risiko for tilbagefald til ny kriminalitet for personer, der har været idømt samfundstjeneste sammenlignet med personer, der har været idømt en fængselsstraf (Klement, 2011; Klement & Pedersen, 2014; Klement, 2015)

Alternativer til fængselsstraffen: Fodlænkeordningen og samfundstjeneste

Medmindre der er tale om overtrædelse af våbenlovgivningen, er det muligt at afsone på egen bopæl med fodlænke, hvis den idømte straf er på maksimum seks måneder, og Direktoratet for Kriminalforsorgen giver tilladelse til at afsone med fodlænke, jf. Straffuldbrydelseslovens § 78 a og reglerne i §§ 78 b-f.¹⁰ Ordningen omfatter, at den dømte kan afsone dele eller hele straffen i sit eget hjem. Praktisk foregår det sådan, at den dømte bærer en elektronisk sender omkring anklen. Denne sender er i kontakt med en overvågningscentral hos Kriminalforsorgen. Såfremt den dømte misbruger aftalen og for eksempel forlader hjemadressen på tidspunkter uden for en på

NOTE 9 Se uddybende i Østergaard Larsens artikel i nærværende temanummer.

NOTE 10 Lov nr. 628 af 12. juni 2013.

forhånd aftalt aktivitetsplan, registreres dette, og den pågældende overføres til afsoning i fængsel.

I perioden 2015-2017 blev der indgivet henholdsvis 2.652, 2.838 og 2.826 ansøgninger om tilladelse til afsoning med fodlænke. I den samme periode gav Direktoratet for Kriminalforsorgen tilladelse til henholdsvis 2.562, 2.271 og 2.107 afsoninger med fodlænke. Der er således tale om et fald på 18 pct. i antal tilladelser inden for de senere år, samtidig med at antallet af ansøgninger i den samme periode ikke er faldet. Direktoratet for Kriminalforsorgen oplyser, at der ikke er nogen entydig forklaring på faldet i antal tilladelser, men forklarer, at det kan skyldes, at den dømte ikke vurderes egnet eller problemer med at få fat i ansøgerne (Hyldal et al., 2018).

Betinget dom med vilkår om samfundstjeneste blev indført i straffeloven i 1992¹¹ efter flere års forsøgsordning. Kort beskrevet betyder samfundstjeneste, at den dømte skal udføre samfundsnyttigt ulønnet arbejde i sin fritid mellem 30 og 300 timer. Ordningen er dermed funderet i et princip om at ”give tilbage til samfundet” som kompensation for den skade lovovertrædelsen har forvoldt. På grund af de positive erfaringer med samfundstjeneste blev anvendelsesområdet gradvist udvidet. I 2014 fremsatte den daværende Justitsminister Mette Frederiksen (A) forslag om at udvide muligheden for samfundstjeneste som alternativ til fængselsstraf. Formålet var at undgå, at lovovertrædere bliver ”udsat for de negative påvirkninger, som kan finde sted i et fængsel.” (2014/1 LSF 50). Straffelovrådet angav i bemærkninger til lovforslaget at:

”Erfaringen viser, at der hverken af generalpræventive eller individualpræventive grunde er anledning til at være tilbageholdende med inden for rimelige grænser at udvide anvendelsesområdet for samfundstjeneste. Ingen undersøgelser peger således på, at brugen af samfundstjeneste som sanktion på for eksempel voldsområdet har ført til øget kriminalitet” (2014/1 LSF 50).

Lovforslaget blev vedtaget¹², men uagtet lovændringen og de generelt positive erfaringer med samfundstjeneste blev der i 2017 idømt færre domme til samfundstjeneste sammenlignet med året før.¹³ Justitsminister Søren Pape Poulsen (C) besvarede et spørgsmål fra retsudvalget vedrørende den faldende anvendelse af samfundstjeneste med følgende ordlyd: ”Regeringen ønsker, at de straffe, der udmåles, er i overensstemmelse med befolkningens retsfølelse (...) Det skal være muligt at kunne færdes trygt i Danmark, og samfundet skal markere en tydelig afstandtagen fra voldshandlinger ved, at gerningsmændene oplever mærkbare konsekvenser af deres handlinger i form af strenge straffe.”¹⁴

I august 2018 kritiserede Justitsminister Søren Pape Poulsen således loven om udvidelse af samfundstjeneste for ikke at tilgodes borgernes og ofrenes retsfølelse. Socialdemokratiets ordfører Trine Bramsen udtalte i den forbindelse, at loven ikke havde været god nok, hvorfor de støttede VK-regeringens forslag om en lovændring, så brugen af samfundstjeneste begrænses (Rytgaard & Hjöllund, 2018). Af regeringens finanslov for 2019 fremgår det således, at Direktoratet for Kriminalforsorgen er bevilliget ekstra midler til fuldbyrdelse af fængselsstraf på grund af en begrænsning af brugen af samfundstjeneste i voldssager (Finansministeriet, 2018:58).

I den politiske argumentation blev befolkningens retsfølelse brugt som argument i forhold til at begrænse anvendelsen af samfundstjeneste og samtidig som behov for de strengere straffe. Det er dog tankevækkende, at spørges befolkningen i Danmark og en række nordiske lande om, hvordan de vil dømme i en række sager, fremgår det, at de idømmer mildere straffe end domstolene (Balvig, 2006; Balvig, 2010; Balvig et al., 2010). Det tyder derfor umiddelbart på, at retsfølelsen allerede bliver tilgodeset. I sine bemærkninger til lov og udvidelse af samfundstjeneste fandt Straffelovrådet ligeledes, at hensynet til retsfølelsen blev tilgodeset, eftersom der i såvel byretterne og landsretterne indgår civile borgere (domsmænd) i sanktionsudmålingen (2014/1 LSF 50).

Det tyder desuden på, at befolkningen finder det essentielt, at straf skal påføres for ”at gøre det skete godt igen”, at mindske eller mildne de skader, der er sket, samt at bidrage til, at det ikke vil ske igen” (Balvig, 2006: 387). At bidrage til ”at det ikke sker igen” må omfatte, at den dømte ikke begår kriminalitet – heller ikke efter endt fængselsstraf. Omkring tilbagefald til kriminalitet viser nyere national undersøgelse af effekten af de længere fængselsstraffe, der blev indført i 2002, at de ikke har haft nogen positiv eller negativ effekt på de dømtes risiko for tilbagefald (recidiv) til kriminalitet op til to år efter løsladelse (Jørgensen, 2016: 32).

Hvis befolkningens retsfølelse skal tages ad notam i den retspolitiske debat, må udgangspunktet således også være, om befolkningen ønsker at anvende strafformer, der begrænser risikoen for recidiv for dømte, fremfor at retspolitikken udmøntes som et ”demokratisk/emotionelt beskyttelsesprojekt” (Balvig, 2003).

Afrunding

I indeværende årtusinde er der vedtaget en række strafskærper, og retspraksis viser, at der idømmes stadigt længere fængselsstraffe. Forskning viser imidlertid, at længere fængselsstraffe hverken har positiv eller negativ indflydelse på risikoen for tilbagefald til kriminalitet. Forskning viser også, at straf

NOTE 11 Lov nr. 6 af 3. januar 1992.

NOTE 12 Lov nr. 152 af 18. februar 2015.

NOTE 13 Se Danmarks Statistik 2018, oversigt i statistikbanken.dk

NOTE 14 Retsudvalget 2016-17, endeligt svar på spørgsmål 807.

sjældent virker almenpræventivt på befolkningens adfærd, idet mennesker som oftest ikke tænker i strafferammer forud for deres handlinger. Endelig viser forskning, at der ikke er sammenhæng mellem strenge straffe og kriminalitetsniveauet i samfundet.

De senere års strafskærpelser begrundes imidlertid ikke med henvisning til mindre kriminalitet i samfundet. Argumenterne er funderet i proportionalitetsovervejelser, tryghed for befolkningen og retsfølelse. Retspolitik bliver således til et projekt, hvor følelser afgør, hvor strengt og hvordan der straffes uden hensyn til straffens kriminalpræventive effekt.

Forskning viser, at alternativer til fængselsstraffen såsom afsoning med fodlænke og betinget dom med vilkår om samfunds-

tjeneste har en positiv kriminalpræventiv effekt. I indeværende årtusinde er anvendelsesområdet for de alternative strafformer således også gradvist blevet udvidet. I nyere tid argumenteres der imidlertid med henvisning til retsfølelsen for at begrænse brugen af disse alternativer. Konsekvensen af den førte retspolitik bliver, at stadig flere placeres i fængsel. Samfundsøkonomisk er det særdeles omkostningsfuldt at anvende fængselsstraf, og forskning viser, at fængselsstraffen har en negativ individualpræventiv effekt. Der er derfor al mulig grund til at anvende fængselsstraf med stor varsomhed og i stedet anvende strafformer, som har en dokumenteret positiv kriminalpræventiv effekt: det vil sige en ført retspolitik, der er baseret på retsfornuft og ikke alene retsfølelse.

LITTERATUR OG REFERENCER

- Aebi, M.F., Tiago, M.M., Burkhardt, C. (2016). *SPACE I – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Survey 2015*. Strasbourg: Council of Europe.
- Aebi, M.F. & Delgrande, N. (2013). *SPACE I – Council of Europe Annual Penal Statistics: Prison populations. Survey 2011*. Strasbourg: Council of Europe.
- Balvig, F. (2010). *Danskernes retsfølelse og retsfornuft – et forsøg*. Det Juridiske Fakultet Københavns Universitet.
- Balvig, F., Gunnlaugsson, H., Jerre, K., Olausen, L.P., Tham, H. (2010). Den nordiske retsbevidsthedsundersøgelse. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, Vol. 97 (3), 232-250.
- Balvig, F. (2006). *Danskernes syn på straf*. Advokatsamfundet. København.
- Balvig, F. (2003). Straf og tryghed. *Lov og Ret*, Nr. 8, 3-8.
- Boers, K., Walburg, C.; Kanz, K. (2017). Crime, crime control and criminology in Germany. *European Journal of Criminology*, Vol. 14 (6), 654-678.
- Bondeson, U. (1974). *Fången i fångsamhället*. Norstedt, Stockholm.
- CEP, the Confederation of European Probation (flere år). *Probation in Europe updates*. Hentet den 1. august 2018 fra <https://www.cep-probation.org/knowledgebase/probation-in-europe-update/>
- Damm, A.P., Larsen, B.Ø., Nielsen, H.S., Simonsen, M. (2017). Lowering the minimum age of criminal responsibility: Consequences for juvenile crime and education. *Economics Working Papers. 2017-10*, Institut for Økonomi, Aarhus Universitet, Aarhus.
- Damm, A.P. & Gorinas, C. (2016). Prison as a Criminal School: Peer Effects and Criminal Learning behind Bars. *Study Paper No. 105*.
- Rockwoolfondens forskningsenhed. København.
- Danmarks Statistik (2018). Statistikbanken. Hentet den 9. august 2018 fra <http://statistikbanken.dk/statbank5a/default.asp?w=1366>
- Kriminalforsorgens årsrapport 2017*. Direktoratet for Kriminalforsorgen. København.
- Kriminalforsorgens årsrapport 2016*. Direktoratet for Kriminalforsorgen. København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2016). *Statistik 2016*. Direktoratet for Kriminalforsorgen. København.
- Direktoratet for Kriminalforsorgen (2016). *Kort og godt*. Direktoratet for Kriminalforsorgen. København.
- Statistik 2015*. Direktoratet for Kriminalforsorgen. København.
- Düinkel, F. (2017). European penology: The rise and fall of prison population rates in Europe in times of migrant crises and terrorism. *European Journal of Criminology 2017*, Vol. 14(6), 629-653.
- Farrell, G., Tilley, N., Tseloni, A. (2014). Why the Crime Drop? *Crime and Justice*, Vol. 43 (1), 421-490.
- Finansministeriet (2018). *Forslag til finanslov for finansåret 2019. Tekst og anmærkninger*. Finansministeriet. København.
- Greve, V. (2002). *Straffene*. Jurist- og Økonomiforbundets forlag. København.
- Hyldal, C.; Tarpgaard, J.; Ingvorsen E.S. (2018). På trods af gode resultater: Færre afsoner med fodlænke. *DR-nyheder, den 9. februar*

2018. Hentet 1. august 2018 fra <https://www.dr.dk/nyheder/indland/paa-trods-af-gode-resultater-faerre-afsoner-med-fodlaenke>
- Institute for Criminal Policy Research (2018). *World Prison Brief*. Hentet den 1. august 2018 fra henholdsvis http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison-population-total?field_region_taxonomy_tid=14; http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/prison_population_rate?field_region_taxonomy_tid=14; http://www.prisonstudies.org/highest-to-lowest/pre-trial-detainees?field_region_taxonomy_tid=14
- Justitsministeriet (2017). *Aftale om Bandepakke III – Bander bag tremmer*. Justitsministeriet. København.
- Justitsministeriet (2010). Vold udløser strengere straffe. *Pressemeddelelse den 19. november 2010*. Justitsministeriet. København.
- Justitsministeriet (2004). Straf virker. *Pressemeddelelse den 24. februar 2004*. Justitsministeriet. København.
- Justitsministeriets Forskningskontor (2018). *Udvalgte samfundsøkonomiske omkostninger som følge af kriminalitet begået af medlemmer af kriminelle grupperinger*. København.
- Jørgensen, T.T. (2016). *Strengere straf – mindre ny kriminalitet? En undersøgelse af effekten af straffeskærpelser*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Jørgensen, T.T.; Kyvsgaard, B.; Boesen Pedersen A.J.; Pedersen, M.L. (2015). *Præventive effekter af straf og andre tiltag over for lovovertrædere – en forskningsoversigt*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Jørgensen, T.T. (2011). *Afsoning i hjemmet. En effektevaluering af fodlænkeordningen*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Klement, C. (2015). Comparing the effects of community service and imprisonment on reconviction: results from a quasi-experimental Danish study. *Journal of Experimental Criminology*, *Vøl 11*, 237-261.
- Klement, C. & Boesen Pedersen A.J. (2014). *Samfundstjeneste – en udvidet effektevaluering*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Klement, C. (2011). *Samfundstjeneste – en effektevaluering*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Kyvsgaard, B. (2000). *Hvad virker og hvad virker ikke med hensyn til at mindske ungdomskriminalitet? Udenlandske erfaringer. Notat om udenlandske erfaringer*. Justitsministeriets Forskningskontor. København.
- Kyvsgaard, B. (u.å.). *Inkappering i Den Store Danske*, Gyldendal. Hentet 31. juli 2018 fra <http://denstoredanske.dk/index.php?sideId=97986>
- Lappi-Seppälä, T. (2011). Explaining imprisonment in Europe. *European Journal of Criminology*, *Vøl 8 (4)*, 303-328.
- Larsen, B.Ø. (2015). Educational outcomes after serving with electronic monitoring: Results from a Natural Experiment. *Study Paper No. 94*. Rockwoolfondens forskningsenhed. København.
- Minke, L.K. (2012). *Fængslets indre liv*. Jurist- og Økonomforbundets forlag. København.
- Nagin, D.S. & Pogarsky, G. (2001). Integrating Celerity, Impulsivity, and Extralegal Sanction Threats into a Model of General Deterrence: Theory and Evidence. *Criminology*, *Vøl. 39(4)*, 865-892.
- Statsministeriet (2001). *Regeringsgrundlag 2001*. Statsministeriet. København.
- Tonry, M. (ed.) (2004). *The future of imprisonment*. Oxford University Press. UK.
- Viskum, Bjarke (2018). *Politisk filosofi og argumentationsteori for jurister*. Hans Reitzels Forlag. København.
- Von Hirsch, A.; Bottoms, A.E.; Burney, E.; Wikstrom, P.O. (1999). *Criminal Deterrence and Sentence Severity: An Analysis of Recent Research*. University of Cambridge Press. UK.

LOVE, BEMÆRKNINGER TIL LOVFORSLAG, SPØRGSMÅL OG SVAR FRA RETSUDVALGET:

- Lov nr. 358 af 29. april 2018 (Strafskærpelse for alvorlig vold)
- Lov nr. 672 af 8. juni 2017 (Bandepakke III).
- Lov nr. 635 af 8. juni 2016 (Strafskærpelse for voldtægt)
- Lov nr. 152 af 18. februar 2015 (Lov om udvidelse af samfundstjeneste)
- Lov nr. 733 af 25. juni 2014 (Bandepakke II).
- Lov nr. 628 af 12. juni 2013 (Udvidet mulighed for prøveløsladelse og fodlænkeafsoning mv.).
- Lov nr. 501 af 12. juni 2009 (Bandepakke I).
- Lov nr. 380 af 6. juni 2002 (Strafskærpelser for vold, voldtægt mv.)
- Lov nr. 432 af 31. maj 2000 (Straffuldbyrdesloven, hovedloven)
- Lov nr. 6 af 3. januar 1992 (Samfundstjeneste)
- 2014/1 LSF 50. Forslag til Lov om ændring af straffeloven og lov om fuldbyrdelse af straf m.v. (Samfundstjeneste m.v.)
- Retsudvalget 2016-17, endeligt svar på spørgsmål 807.